

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

BADENHORST, WILMA

**'N EVALUERING VAN DIE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA SE
VOORLIGTINGSVERRYKINGSPROGRAM
TE EERSTERUST**

Med

UP

1999

**'N EVALUERING VAN DIE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA SE
VOORLIGTINGSVERRYKINGSPROGRAM
TE EERSTERUST**

Deur

WILMA BADENHORST

Voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

MAGISTER EDUCATIONIS

in die

**FAKULTEIT OPVOEDKUNDE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA**

STUDIELEIER: DOKTOR F MALAN

Oktober 1999

DANKBETUIGING

Aan die liefdevolle en genadige Hemelse Vader wat alles moontlik gemaak het!

My opregte dank en waardering aan die volgende persone:

- ❖ *Doktor Francine Malan*, my studieleier vir haar inspirerende en entoesiastiese leiding, motivering en ondersteuning tydens hierdie studie.
- ❖ *Professor L Jacobs* vir sy noodsaaklike hulp en leiding gedurende die afhandeling van dié studie.
- ❖ My wonderlike ouers, *Lou en Delora*, vir al hulle onbaatsugtige liefde, opofferings en ondersteuning deur al my lewensjare om my lewensdrome te help bewaarheid.
- ❖ My broer, *Bertus* en skoonsus *Karen* vir al hulle tasbare liefde, hulp en ondersteuning gedurende my studiejare.
- ❖ My broer *Fanus* en skoonsus *Esté* vir al hulle waardevolle liefde, hulp, ondersteuning en belangstelling tydens hierdie studie.
- ❖ My suster, *Franita* en swaer *Philip* vir die afgelope jare se kosbare liefde, hulp belangstelling en ondersteuning tydens my studiejare.
- ❖ Meneer *Steve Meyer*, vir sy onbaatsugtige en kundige hulp met die taalversorging.
- ❖ Meneer *Deon Dippenaar* vir sy waardevolle hulp met die tegniese versorging en drukwerk.
- ❖ Mevrou *Jenny Wilson* vir haar hulp en moeite met die grafiese voorstellings.
- ❖ Mevrou *Marie Swanepoel* en Me *Clarisse Venter* en die *ander personeel* van die biblioteek vir hulle toegewyde en professionele diens.

Wilma Badenhorst

Oktober 1999

Hierdie studie word met liefde opgedra aan:

My ouers, Pa Lou en Ma Delora

INHOUDSOPGAWE

Bladsy

HOOFSTUK EEN:	1
TITEL- EN BEGRIPSVERHELDERING, PROBLEEMSTELLING, HIPOTESE- FORMULERING, DOELFORMULERING, METODOLOGIESE VERANTWOORDING EN PROGRAMAANKONDIGING	
1.1	Oriënterende perspektief 1
1.1.1	Die missiestelling deur die Universiteit van Pretoria 2
1.2	Gemeenskapsdiensprojekte aan die Universiteit van Pretoria 3
1.3	Titel-en begripsverheldering 5
1.3.1	Titelverheldering 5
1.3.2	Identifisering van die kernbegrippe 5
1.3.3	Begripsverheldering 5
1.3.3.1	Die begrip 'evaluering' 5
(1)	Sintese 6
1.3.3.2	Die kategorie 'Universiteit van Pretoria' 6
(1)	Die begrip 'universiteit' 6
(2)	Die kategorie 'Universteit van Pretoria' 7
(2.1)	Die ontstaangeskiedenis van die Universiteit van Pretoria 8
(2.2)	Die oorspronklike en die resente missiestelling deur die Universiteit van Pretoria 8
(3)	Sintese 9
1.3.3.3	Die kategorie 'Voorligtingsverrykingsprogram' 9
(1)	Die begrip 'voorligting' 9
(2)	Die begrip 'Beroepsvoorligting' 10
(3)	Die begrip 'berading' 10
(4)	Sintese 11
(5)	Die begrip 'kultuur' 11
(6)	Die begrip 'multikultureel' 11
(7)	Die begrip 'Multikulturele voorligting' 12
(8)	Sintese 12
(9)	Die begrip 'verryking' 12
(10)	Sintese 13
(11)	Die begrip 'program' 13
(12)	Die begrip 'verrykingsprogram' 14
(13)	Die kategorie 'Voorligtingsverrykingsprogram' 14

1.3.3.4	Eersterust	15
(1)	Die begrip 'Eersterust'	15
1.4	Probleemstelling (vraagstelling)	15
1.4.1	Eerste probleemstelling	16
1.4.2	Tweede probleemstelling	16
1.4.3	Derde probleemstelling	17
1.5	Hipoteseformulering (voorlopige antwoordgewing)	17
1.5.1	Eerste hipotese	17
1.5.2	Tweede hipotese	18
1.5.3	Derde hipotese	18
1.6	Doel met die studie	18
1.7	Metodologiese verantwoording	19
1.7.1	Inleidend	19
1.7.2	Metode	20
1.8	Terugskou, programaankondiging en hoofstukindeling	25
1.8.1	Terugskou	25
1.8.2	Programaankondiging en hoofstukindeling	25
	HOOFSTUK TWEE:	27
	DIE EERSTERUST-JEUGDIGE: 'N PERSPEKTIEF OP 'N VERANDERENDE LEEFWÊRELD	
2.1	Inleiding	27
2.2	Begripsverheldering	28
2.3	'n Historiese skou op die Bruinbevolking van die Republiek van Suid-Afrika	28
2.4	'n Profiel van die Eersterust-jeugdige se persoonwees: Liggaamlike-, Verstandelike-, Geestelike-, en Sosiale moontlikhede	29
2.4.1	Persoonsmoontlikhede	29
2.4.1.1	Liggaamlike- en Fisiologiese ontwikkeling	29

2.4.1.2	Kognitiewe (verstandelike) ontwikkeling	29
2.4.1.3	Normatiewe- en Geestelike en ontwikkeling	31
2.4.1.4	Sosiale ontwikkeling	31
2.4.2	Verwerklikingsgeleenthede	32
2.4.3	Lewens- en loopbaangeoriënteerdheid	32
2.4.4	Selfverwerklikingsniveau	32
2.5	Die leefwêreld van die Eersterust-jeugdige	33
2.5.1	Begripsverheldering van die Jeugdige: Puber en adolescent	33
2.5.2	Ontwikkelingstake: Adollessensie	34
2.6	Die Bruinjeugdige se beleweniswêreld	35
2.7	Die Eersterust-jeugdige as sekondêre skoolkind se behoeftes	36
2.7.1	Definiëring van die algemene behoeftes van die Eersterust-jeugdige	37
2.7.2	Besondere behoeftes van die Eersterust-jeugdige as Bruinjeugdige	38
2.7.3	Skoolvoorligtingsbehoefte van die Bruinjeugdige en ook spesifiek die Eersterust-jeugdige	38
2.8	Die sosio-ekonomiese en sosio-politiese leefwêreld van die Bruinjeugdige	39
2.8.1	Die sosio-ekonomiese leefwêreld van die Eersterust-jeugdige	39
2.8.2	Die sosio-politiese leefwêreld van die Eersterust-jeugdige	39
2.9	Tipiese samelewingstendense en maatskaplike probleme in Eersterust	42
2.9.1	Werkloosheid	42
2.9.1.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	42
2.9.1.2	Oorsake en gevolge van die fenomeen	43
2.9.1.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	45
2.9.2	Vroeë skoolverlating	46
2.9.2.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	46
2.9.2.2	Oorsake en gevolge van die fenomeen	47
2.9.2.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	48
2.9.3	Buite-egtelikheid	49
2.9.3.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	49
2.9.3.2	Oorsake en gevolge van die fenomeen	50
2.9.3.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	51
2.9.4	Misdaad	52
2.9.4.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	52

2.9.4.2	Oorsake en gevolg van die fenomeen	52
2.9.4.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	54
2.9.5	'n Tekort aan voldoende behuising	54
2.9.5.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	54
2.9.5.2	Oorsake en gevolg van die fenomeen	55
2.9.5.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	56
2.9.6	Huweliks-en gesinsprobleme	56
2.9.6.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	56
2.9.6.2	Oorsake en gevolg van die fenomeen	57
2.9.6.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	58
2.9.7	'n Tekort aan konstruktiewe vryetydsbesteding en –aktiwiteite	58
2.9.7.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	58
2.9.7.2	Oorsake en gevolg van die fenomeen	59
2.9.7.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	60
2.9.8	Drank-en dwelmmisbruik	60
2.9.8.1	Voorkoms van dié fenomeen in 'n veranderende wêreld	60
2.9.8.2	Oorsake en gevolg van die fenomeen	62
2.9.8.3	Aanspreek van die problematiek en die rol van die voorligtingsprogram	64
2.10	Sintese	65
HOOFSTUK DRIE:		66
DIE ONDERWYS- EN VOORLIGTINGSITUASIE VAN DIE BRUINJEUGDIGE		
3.1	Inleiding	66
3.2	'n Historiese oorsig van die onderwys en voorligting aan die Bruinjeugdige en die ontwikkeling van voorligting aan die Bruinjeugdige	67
3.2.1	Die onderwysinhoud en-voorsiening aan die Bruinkind vanuit 'n historiese perspektief	67
3.2.2	Die ontwikkeling van voorligting aan die Bruinjeugdige	71
3.3	'n Resente benadering tot voorligting en die voorsiening daarvan aan die Bruinjeugdige in die Sekondêre Hoërskoolfase	77
3.3.1	'n Resente benadering tot voorligting aan die Bruinjeugdige, vanuit 'n multikulturele perspektief en met inagneming van die "Tussentydse kernsillabus vir voorligting" van 1995	78
3.3.1.1	Die begrip 'Multikulturalisme'	78

3.3.1.2.	Die Departement van Onderwys se “Tussentydse kernsillabus vir voorligting”, 1995	81
3.3.2	Nasionale rigtingwysers en resente dokumente in sekondêre onderwys en opleiding en tersiêre opleiding met spesifieke verwysing na die implikasies vir voorligtingsprogramme en spesifiek ‘n voorligtingsverrykingsprogram	81
3.3.2.1	“Education White Paper 3. A Programme for the Transformation of Higher Education”, August 1997	82
3.3.2.2	“Education White paper 4. A Programme for the transformation of further education and training. Preparing for the twenty-first century through education, training and work”, August 1998	83
3.3.2.3	“The White Paper on Education and Training”, March 1995	84
3.3.2.4	“Draft White Paper on Higher Education”, April 1997	84
3.3.2.5	“Green paper on further education and training. Preparing for the twenty-first century through education, training and work”, April 1998	85
3.3.2.6	“A Policy Framework for Education and Training”, African National Congress, 1995	85
3.3.2.7	“Quality Education for all: Overcoming barriers to learning and development. Report of the National Commission on Special Needs in Education and Training (NCSNET). National Committee for Education Support Services (NCESS)”, November 1997	86
3.3.2.8	“Education for all. From “Special needs and support” to developing quality education for all learners. 1. Public Discussion Document and 2. Summary of Public Discussion Document”, August 1997	87
3.3.2.9	“Discussion Document. Lifelong Learning through a national Qualifications Framework. Report of the ministerial committee for development work on the NQF”, February 1996	88
3.3.2.10	“Report of the national committee on further education. A framework for the transformation of further education and training in South Africa”, August 1997	89
3.3.2.11	“Understanding the SA Schools act. What public schools governors need to know”, 1997	91
3.3.2.12	“Outcomes Based Education in South Africa. Background information for educators”, March 1997	91
3.3.2.13	“Kurrikulum 2005. Lewensoriëntering. Grondleggende Fase. Gids vir Christenonderwysers”, 1997	92
3.3.2.14	“Curriculum 2005. Lifelong learning for the 21 st Century”, February 1997	92
3.3.2.15	“Curriculum 2005. Specific outcomes assessment criteria range statements Grades 1 to 9. Discussion Document”, April 1997	93

3.4	Sintese	94
HOOFSTUK VIER:		95
‘N ONDERSOEK NA DIE ONTSTAANGESKIEDENIS, STRUKTUUR EN VERLOOP VAN DIE VOORLIGTINGSVERRYKINGSPROGRAM VAN DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA		
4.1	Inleiding	95
4.2	Agtergrond oor die rasonaal en konteksplasing van die Eersterustprojek	96
4.3	Doelstellings van die Eersterustprojek	97
4.4	Bespreking van die ‘Voorligtingsverrykingsprogram’	98
4.4.1	Bespreking van die makrostruktuur van die programverloop en –aktiwiteite van die ‘Voorligtingsverrykingsprogram’	99
4.4.1.1	Die inisieerders van die program en die skole betrokke	99
4.4.1.2	Die Teikengroepe	99
4.4.1.3	Die Metodes	99
4.4.1.4	Monitering	106
4.4.1.5	Evaluering	107
4.4.1.6	Ontwikkeling van die model	107
4.4.2	Die verloop en inhoude van die ‘Voorligtingsverrykingsprogram’	107
4.4.3	‘n Skou op die ‘Voorligtingsverrykingsprogram’ vanaf 1989 tot 1996	110
4.5	Sintese	128
HOOFSTUK VYF:		129
‘N EVALUERENDE ONDERSOEK NA DIE VOORLIGTINGS-VERRYKINGSPROGRAM DEUR DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA TE EERSTERUST		
5.1	Inleiding	129
5.2	‘n Beskrywing van die wetenskaplike navorsingsmetode	129
5.2.1	Kwalitatiewe navorsing	130
5.2.2	Kwantitatiewe navorsing	135
5.2.3	Die term ‘Triangulasie’	137

5.3	'n Evaluering van die 'Voorligtingsverrykingsprogram'	138
5.3.1	Doelwitstelling en die bepaling van die realisering daarvan	138
5.3.2	Die 'Voorligtingsverrykingsprogram': Rendemente en nie-toereikende aspekte	139
5.3.3	'n Oorskou van die leerdersprofiel van deelnemers aan die 'Voorligtingsverrykingsprogram' met spesifieke verwysing na die UP-kandidate	141
5.3.4	'n Waardebepaling van die voorligtings- en beradingsingrepe in die lewens van die Eersterust-jeugdige	141
5.3.5	'n Evaluering van die slytasie aan die Universiteit van Pretoria	144
5.3.5.1	'n Ondersoek na die invloed van 'n student se gemiddelde matrieksimbool	145
5.3.5.2	'n Ondersoek na die invloed van 'n student se M-Telling	145
5.3.5.3	'n Ondersoek na die invloed van 'n student se ouderdom	146
5.3.5.4	'n Ondersoek na die invloed van 'n student se geslag	147
5.3.5.5	'n Ondersoek na die invloed van 'n student se bevolkingsgroep	147
5.3.5.6	'n Ondersoek na die invloed van 'n student se huistaal	148
5.3.5.7	'n Ondersoek na die invloed van diensplig	149
5.3.5.8	'n Ondersoek na die invloed van koshuisinwoning	149
5.4	Die terminering van die Universiteit van Pretoria se Onderwysverrykingsprojek te Eersterust	150
5.5	Sintese	151
	HOOFSTUK SES:	152
	SAMEVATTING, HIPOTESEVERIFIKASIE, GEVOLGTREKKINGS, IMPLIKASIES EN AANBEVELINGS VAN DIE STUDIE	
6.1	Inleiding	152
6.1.1	Doel met die studie	153
6.2	Samevatting met die oog op aanbevelings	153
6.2.1	Hoofstuk Een	153
6.2.2	Hoofstuk Twee	154
6.2.3	Hoofstuk Drie	154
6.2.4	Hoofstuk Vier	155
6.2.5	Hoofstuk Vyf	155
6.3	Verslag van hipoteseverifikasie (-toetsing)	156
6.4	Gevolgtrekkings	157

6.5	Die implikasies van die studie	159
6.6	Aanbevelings	160
6.6.1	Aanbevelings vir moontlike programbevordering	160
6.6.2	Aanbevelings vir verdere navorsing	161
6.7	Ten slotte	162
	SAMEVATTING	164
	SUMMARY	166
	LITERATUURLYS	168
	SLEUTELTERME / KEY WORDS	
	BYLAES	

LYS VAN TABELLE

Tabel 1.1	Metodologiese verantwoording van die studie	20
Tabel 4.1	Die 'Voorligtingsverrykingsprogram' se psigometriese assesseringsprogram	101
Tabel 4.2	Programverloop. Die 1989 Jaargroep	111
Tabel 4.3	Programverloop. Die 1990 Jaargroep	113
Tabel 4.4	Programverloop. Die 1991 Jaargroep	116
Tabel 4.5	Programverloop. Die 1992 Jaargroep	120
Tabel 4.6	Programverloop. Die 1994 Jaargroep	123
Tabel 4.7	Programverloop. Die 1995 Jaargroep	126
Tabel 5.1	Kwalitatiewe navorsing	131
Tabel 5.2	Kwantitatiewe navorsing	136

LYS VAN FIGURE

Figuur 1.1	'n Triade van die 'Voorligtingsverrykingsprogram'	22
Figuur 2.1	'n Profiel van die persoon en die verwerklikingsgeleenthede vir die Eersterust-jeugdige	30
Figuur 4.1	'n Voorstelling van onderhoudvoering tydens die 'Voorligtingsverrykingsprogram'	109
Figuur 5.1	Die persoonsondersoekprofiel van die Eersterust-jeugdige	143

LYS VAN BYLAES

- BYLAAG A Semi-gestruktureerde onderhoude met
- 'n Maatskaplike werkster te Eersterust
 - 'n Nasionale partyleier van Eersterust
 - 'n Eerwaarde van die Lutherse kerk te Eersterust
- BYLAAG B Makrostruktuur van programverloop en –aktiwiteite van die 'Voorligtingsverrykingsprogram' te Eersterust
- BYLAAG C Program van die Entrepreneurskapsdag te Hoërskool Prosperitas, 1 September 1995 (te Eersterust)
- BYLAAG D Die projek 'Renaissance'
- agtergrondinligting
 - aansoekvorm vir deelname aan die projek
- BYLAAG E Aansoekvorms van die Universiteit van Pretoria
- vir finansiële steun
 - om 'n prestasietoekenning
- BYLAAG F Profiel van die Selfondersoekvraelys (SOV)
- BYLAAG G Profiel van die Persoonlike-, Huislike-, Sosiale-, Formele- en Verhoudingsvraelys (PHSF).
- BYLAAG H Profiel van die Hoërskoolbelangstellingsvraelys (HSB)
- BYLAAG I Profiel van die Opname van Studiegewoontes- en Houdingsvraelys (OSGH)
- BYLAAG J Profiel van die Lewenskundighede en –vaardighede behoeftes, Eersterust Sekondêre Skool nommer 2 (Prosperitas Hoërskool) se matrikulante 1992 en 1994 (voornemende UP-kandidate)
- groepsprofiel
 - individuele profiel
 - aanbevelings
- BYLAAG K Linieêre voorstellings van die Lewenskundighede en –vaardighede behoeftes, Prosperitas Hoërskool se matrikulante 1992 en 1994 (voornemende UP-kandidate).
- BYLAAG L Linieêre voorstellings van die slytasie aan die Universiteit van Pretoria (1993)
- ontleding van gemiddelde matrieksimbole
 - ontleding van M-telling
 - ontleding van ouderdomme
 - ontleding van geslag
 - ontleding van huistaal
 - ontleding van diensplig verrig
 - ontleding van koshuisinwoning

- ontleding van bevolkingsgroepe (1993, 1995, 1996, 1997)

BYLAAG M Voorbeeld van 'n individuele persoonsondersoek

- profielblad (persoonsondersoekprofiel of beroepsoriënteringsverslag)
- aanbevelings vir die voornemende UP-kandidaat
- aanbevelings met betrekking tot die voorligtingonderwysers

BYLAAG N Voorbeeld van groepsresultate van die 'Voorligtingsverrykingsprogram'